

Предибайло А.І.
аспірант кафедри міжнародного і
європейського права
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ-МІГРАНТІВ

Одним з найважливіших чинників сучасного світового розвитку є міжнародні міграції, які перебувають у центрі уваги міжнародних організацій та істотно впливають на майбутній розвиток низки держав. Вказаний процес знайшов своє відображення у ст. 13 Загальної декларації прав людини, де зазначається, що «кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи власну, і повертатися в свою країну». Стаття 14 цього ж документа стверджує, що «кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком» [6].

При цьому у межах Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) здійснюється міжнародна координація та гармонізація соціальної політики в аспекті захисту прав мігрантів у цілому, та літніх людей-мігрантів зокрема, з метою вирішення проблеми рівня захисту прав та недопущення дискримінації, неналежного та жорстокого поводження з ними.

Так, Віденським Міжнародним планом дій з проблем старіння зосереджувалась увага відносно важливості вжиття заходів щодо мігрантів похилого віку в частині забезпечення їх соціальним обслуговуванням відповідно до їх етнічних, культурних, мовних та інших особливостей (29 рекомендація) [1].

Як зазначено безпосередньо у Мадридському Міжнародному плані дій з проблем старіння «...міграція призводить до витіснення літніх людей з основного процесу розвитку, позбавляє їх продуктивної соціально-економічної ролі і послаблює їх традиційні джерела соціальної підтримки.

Незважаючи на обмеження законної міжнародної міграції, відбувається розширення міграційних потоків в міжнародних масштабах. У міру того, як переїхали кілька десятиліть тому в інші країни мігранти старіють, деякі уряди прагнуть вишукувати шляхи надання їм допомоги.» (п. 16, 29 глави II) [2].

Серед міжнародно-правових актів універсального характеру захист прав мігрантів, у тому числі осіб похилого віку, закріплено у ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, в якій здійснюється гарантування: кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, права на вільне пересування і свобода вибору місця проживання; права покидати будь-яку країну, включаючи свою власну; заборони свавільного позбавлення права на в'їзд у свою власну країну [7].

У той же час, у ст. 4, 5 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права передбачається, що «держави можуть встановлювати тільки такі обмеження, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь країні на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються у меншому обсязі» [3].

Водночас вищенаведені акти містять виключно загальний спектр прав, якими наділяється кожна особа, у тому числі літні люди, при цьому відсутній правовий механізм, який міг забезпечити належний захист для осіб похилого віку у випадку їх переміщення на територію іншої держави.

Що стосується міжнародних правових інструментів, що безпосередньо забезпечують захист прав мігрантів, слід звернути увагу на Нью-Йоркську декларацію про біженців і мігрантів прийняту Генеральною Асамблеєю ООН 19.09.2016 р. (далі – Декларація).

Зокрема серед зобов'язань, що стосуються як біженців, так і мігрантів виокремлюється обов'язок задовольняти особливі потреби всіх людей, які

перебувають в уразливому становищі, що переміщуються у складі великих груп біженців і мігрантів, включаючи ... осіб похилого віку (п. 23 розділу II).

Серед іншого, розділ III Декларації закріплює комплекс основних зобов'язань безпосередньо щодо мігрантів до яких входять:

- забезпечення безпеки, захист гідності і прав людини і основних свобод всіх мігрантів у всіх випадках незалежно від їх міграційного статусу;
- охорона прав і захист інтересів громад мігрантів за кордоном, надання їм допомоги, в тому числі за допомогою надання консульського захисту, допомоги і сприяння, згідно з відповідними нормами міжнародного права;
- розширення можливості працевлаштування в країнах походження;
- надання допомоги мігрантам в країнах, які переживають конфлікти або стихійні лиха у взаємодії з відповідними національними органами [4].

Крім того, результатом всеосяжного процесу переговорів між усіма державами-членами ООН, початок якому Декларація стало прийняття на міжурядовій конференції 10-11 грудня 2018 року Глобального договору ООН «Про безпечну, впорядковану та законну міграцію», в якому акцентується увага на розробці розробка комплексних стратегій, які передбачають надання мігрантам, які перебувають в уразливому становищі, незалежно від їх міграційного статусу, необхідної підтримки на всіх етапах міграції, за допомогою виявлення таких осіб і надання їм допомоги, а також захисту їх прав людини, зокрема в ситуаціях, що стосуються осіб похилого віку [5].

Тобто, Декларація містить досить широкий комплекс зобов'язань міжнародного співтовариства щодо вирішення поточних проблем, пов'язаних з міжнародними міграційними процесами. Що стосується Глобального договору, то у ньому викладено ряд принципів, зобов'язань і домовленостей між державами-членами щодо міжнародної міграції в усіх її аспектах. Однак вказані міжнародні акти, розроблені в рамках ООН носять декларативний характер та не є обов'язковими для імплементації в національне законодавство та подальшого виконання.

Таким чином, у межах проаналізованих міжнародних актів простежується закріплення положень, які в загальному забезпечують права мігрантів та їх захист відповідно до застосовних норм міжнародного права, включаючи принцип недискримінації за міжнародним правом, однак, вищезазначені положення не мають юридичної сили, а отже не спричиняють не деталізують та жодним чином не виокремлюють правовий механізм захисту осіб похилого віку у порівнянні із особами з інвалідністю, жінками та дітьми, що слугує відсутності ґрунтового та всебічного унормування.

Використані джерела:

1. Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння: Міжнародний документ ООН від 06.08.1982. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_870 (дата звернення: 29.09.2019).
2. Мадридський Міжнародний план дій з проблем старіння: Міжнародний документ ООН від 08-12.04.2002. URL: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-ru.pdf> (дата звернення: 29.09.2019).
3. Про економічні, соціальні і культурні права: Міжнародний пакт ООН від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 29.09.2019).
4. Нью-Йоркська декларація про біженців та мігрантів: резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 19.09.2016. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_71_1.pdf (дата звернення: 29.09.2019).
5. Про безпечну, впорядковану та законну міграцію: Глобальний договір ООН від 10-11.12.2018. URL: <https://www.documentcloud.org/documents/5141052-N1824449.html#document/p1> (дата звернення: 29.09.2019).
6. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 29.09.2019).

7. Про громадянські і політичні права: Міжнародний пакт ООН від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 29.09.2019).